

Rapportera tumlare!

Med tanke på skyddet av Östersjötumlaren är det viktigt att få in aktuell information om artens utbredning. Alla observationer, också gamla sådana, är till hjälp. Miljöministeriet samlar in information om tumlarna, och observationerna kan rapporteras via adressen www.pyoriainen.fi.

Mer information: miljöministeriet, konsultative tjänstemannen Penina Blankett, penina.blankett@ymparisto.fi, tfn 0295 250 058.

Det är viktigt att tumlare som påträffas döda på stränder eller i fiskeredskap undersöks. Med hjälp av prover kan man få värdefull information om bl.a. individens ursprung, tillstånd och näringsintag. En tumlare som påträffats död ska överlämnas till Livsmedels säkerhetsverket Evira, filialen i Uleåborg, tfn 029 530 49 24.

Olli Loisa tfn 050-598 57 43, Åbo yrkeshögskola är kontaktperson i fråga om aktuella observationer.

Ilmoita pyöriäishavaintosi!

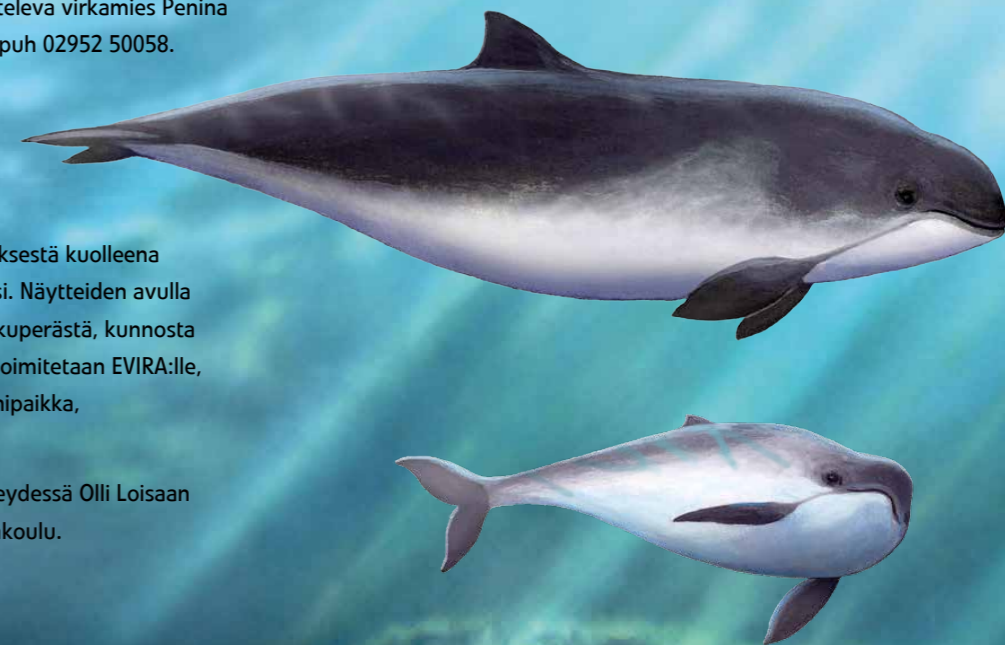
Itämeren pyöriäisten suojelemiseksi on tärkeää saada ajantasaista tietoa lajin esiintymisestä. Kaikki havainnot, myös vanhemmat, ovat tärkeitä. Havainnot kerää ympäristöministeriö ja niistä voi ilmoittaa osoitteessa www.pyoriainen.fi.

Lisätietoja: ympäristöministeriö neuvotteleva virkamies Penina Blankett, penina.blankett@ymparisto.fi, puh 02952 50058.

On tärkeää, että rannalta tai kalanpyydyksestä kuolleena löydetty pyöriäinen saadaan tutkittavaksi. Näytteiden avulla saadaan arvokasta tietoa mm. yksilön alkuperästä, kunnosta ja ravinnonkäytöstä. Kuollut pyöriäinen toimitetaan EVIRA:lle, elintarviketurvallisuusvirasto, Oulun toimipaikka, puh. 029 530 4924.

Ajankohtaisista havainnoista voi olla yhteydessä Olli Loisaan puh 050 598 5743, Turun ammattikorkeakoulu.

Pyöriäisiä näkyvissä? Tumlare i sikte?

Pyöriäisiä näkyvissä?

Pyöriäinen (*Phocoena phocoena*) on ainoa Suomen vesillä säännöllisesti esiintyvä valaslaji. Vielä 1900-luvun alussa pyöriäisiä oli Itämerellä runsaasti, mutta sittemmin pyöriäiskanta on romahtanut ja jäljellä on enää noin 450 yksilöä.

Laji esiintyy myös Suomen merialueella, mutta näköhavaintoja tehdään harvoin: 2000-luvulla havaintoja on kertynyt yhdestä pariinkymmeneen yksilöön vuosittain. Suomessa pyöriäinen on luokiteltu alueellisesti hävinneeksi lajiksi, koska 1900-luvun alkupuolen jälkeen varmoja havaintoja lisääntymisestä vesillämme ei ole.

Pyöriäiskannan taantumisen historiallisia syitä ovat olleet metsästys, menehtyminen kalanpyydyksiin ja ympäristömyrkyjen aiheuttamat lisääntymisongelmat. Myös 1940-luvun kovat jäätalvet heikensivät kantaa. Nykyisin suurimpia uhkia ovat kalastuksen sivusaaliiksi jääminen, ympäristömyrkyt sekä lisääntynyt meriliikenne ja vedenalainen melu.

Levinneisyys

Pyöriäinen on yleinen näky Pohjois-Atlantilla ja Pohjanmerellä. Itämeren pyöriäiskanta ja sen tärkeimmät esiintymisalueet kartoitettiin vuosina 2010–2015 toteutetussa SAMBAH-hankkeessa (Static acoustic monitoring of the Baltic Sea harbour porpoise). Kartoituksen perusteella pyöriäisen esiintyminen Itämerellä keskittyy Tanskan salmien, Saksan ja eteläisimmän Ruotsin alueelle. Uusi aiemmin tuntematon merkittävä esiintymisalue löydettiin Gotlannin eteläpuoleisilta avomerimatalikoilta.

Miten tunnistaa pyöriäinen?

Pyöriäinen on yksi pienimmistä hammasvalaista. Aikuisella on pituutta vain noin 1,5 metriä ja painoa noin 50–60 kiloa. Pyöriäinen voi olla hankala havaita: monista delfiinilajeista poiketen se hyppelee vain harvoin kokonaan ilmaan eikä lähesty aluksia kovin usein. Se liikkuu yksinään tai pienissä ryhmissä. Yleensä pyöriäinen havaitaan rullaavasta pintakäynnistään, jonka aikana näkyy tummanharmaata selkää ja pieni kolmiomainen selkäevä. Nimensä pyöriäinen on saanut juuri tästä rullaavasta uintitavastaan. Sukellukset voivat kestää useita minutteja, ja pintakäyntien välillä se voi liikkuu pitkiäkin matkoja. Alapuolen väritys on valkea, pää on pyöreähkö ilman selvää kuonoa ja pyrstö on vaakatasossa. Tyyneellä säällä ja läheltä voi myös kuulla tyypillisen puhaltavan hengitysäänen.

Pyöriäinen elää pääosin matalissa, alle 60 metriä syvässä rannikkovesissä ja vuonoissa. Ravinnokseen se käyttää mm. silakkaa, kilohailia, pieniä turskia ja muita pohjakaloja kuten tuulenkaloja ja tokkoja

Hylje vai pyöriäinen?

Pyöriäisen sekoittaa todennäköisimmin hylkeisiin. Vedessä oleva hylje näyttäytyy usein nostamalla pelkän päänsä periskooppimaisesti ylös ja se voi pysyä pinnassa samassa kohdassa useita sekunteja. Hylkeet voivat sukeltaessaan pyöriäistä pinnassa pyöriäismäisesti ja niiden räpylät voi sekoittaa pyrstöön tai selkäevään.

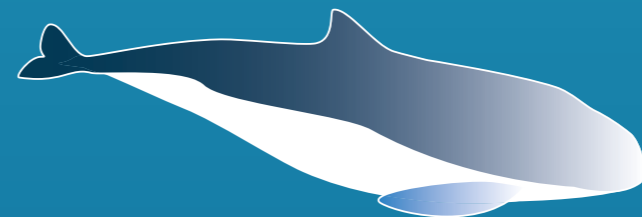
Pyöriäiset ovat rauhoitettuja

Suomen lainsäädännön mukaan kaikki merialueellamme tavattavat valaat ovat rauhoitettuja. Vuonna 1999 Suomi liittyi mukaan Itämeren, Koillis-Atlantin, Irlannin- ja Pohjanmeren pikkuvalaiden suojelua koskevaan ASCOBANS-sopimukseen (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans in the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas).

Tumlare i sikte?

Tumlaren (*Phocoena phocoena*) är den enda valarten som regelbundet påträffas i finska vatten. Ännu i början av 1900-talet fanns det gott om tumlare i Östersjön, men tumlarbeståndet har minskat drastiskt och i dag finns det endast ca 450 tumlarindivider kvar. Arten påträffas också i Finlands havsområde, men observeras sällan med blotta ögat: under 2000-talet har observationerna gällt allt mellan en och tjugo individer per år. I Finland har tumlaren klassats som en nationellt utdöd art, eftersom någon tydlig populationsökning inte kunnat iakttas i våra vatten sedan början av 1900-talet.

Tillbakagången i tumlarpopulationen kan historiskt härledas från att man bedrivit jakt, att tumlarna fastnat i fiskeredskap och att miljögifter stört fortplantningen. Även de stränga isvintrarna på 1940-talet bidrog till att populationen försvagades. I dag utgör bifångstrisken i samband med fiske samt miljögifter, ökad sjötrafik och undervattensbuller de största hoten.

Utbredning

Tumlaren påträffas allmänt i Nordatlanten och i Nordsjön. Tumlarpopulationen i Östersjön och dess viktigaste förekomstplatser har 2010–2015 kartlagts i samband med SAMBAH-propjektet (Static acoustic monitoring of the Baltic Sea harbour porpoise). Kartläggningen visar att det i Östersjön finns tumlare främst i de danska sunden och i områdena utanför Tyskland och sydligaste Sverige. De grunda havsområdena söder om Gotland har visat sig vara ett betydande förekomstområde som man inte känt till från tidigare.

Hur känner man igen en tumlare?

Tumlaren hör till de minsta tandvalarna. Vuxna individer är endast ca 1,5 meter långa och väger 50–60 kilo. Tumlaren kan vara svår att upptäcka: till skillnad från många delfinarter hoppar den sällan helt upp i luften och närmar sig inte heller båtar så ofta. Den rör sig ensam eller i små grupper. Tumlaren observeras i allmänhet när den simmar nära ytan med rullande rörelser, och då kan man se en mörkgrå rygg och en liten trekantig ryggfena. Tumlaren har i själva verket fått sitt namn av sitt tumlande, rullande sätt att simma. Den kan dyka i flera minuter och röra sig långa sträckor innan den kommer upp till ytan igen. Tumlaren är ljus på buksidan och har ett runt huvud med trubbig nos, och stjärtfenan är vågrät. När det är vindstilla och man råkar befinna sig i närheten av en tumlare kan man höra det karakteristiska blåsljudet när den andas.

Tumlaren lever huvudsakligen i grunda kustvatten och fjordar med ett vattendjup på högst 60 meter. Den livnar sig på bl.a. strömming, skarpsill, småtorsk och annan bottenlevande fisk såsom fiskar i familjen tobisfiskar och smörbultar.

Säl eller tumlare?

Tumlaren förväxlas främst med sälar. Sälar lyfter ofta upp huvudet ur vattnet som ett periskop, och de kan uppehålla sig på en och samma plats vid ytan i flera sekunder. När de ska dyka kan de i likhet med tumlare också snurra runt vid ytan, och sälens labbar kan då förväxlas med en stjärt- eller ryggfena.

Tumlaren är fridlyst

Alla valar som påträffas i våra havsområden är fridlysta enligt finsk lag. År 1999 anslöt sig Finland till ASCOBANS-avtalet till skydd för småvalar i Östersjön, nordöstra Atlanten, Irländska sjön och Nordsjön (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans in the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas).